

В. Кнорын.

Комуністычная партыя на Беларусі.

I.

ронт імперыялістычнае вайны падзяліў Беларусь на дзве часткі. На нямецкі бок акупаў засталася Вільня, Горадня і блізка што ўся цяперашняя польская Беларусь. На рускі бок акупаў застаўся Менск, які зрабіўся рэзідэнцый штабу заходняга фронту. Але з рэволюцыйным рухам па ўсёй Беларусі распаўсюдзіліся аднолькава. З райёнаў, якія пакідаліся рускімі войскамі, насельніцтва выганаў у сярэдзіну Расіі, дзе яно было кінута на нікчэмнае існаванне ўцекачоў. На тых абшарах, дзе рускія войскі засталіся, адбываліся многакавыя мобілізацыі, арышты і ссылкі 1915—16 г.г., і панаваў ашчэлені рэжым кіравання ляфрантовай паласой. Дзякуючы ўсёму гэтаму, соцыялістычны рух на Беларусі напярэдадні Лютаўскае рэволюцыі быў зусім спаралізаваны. Ніякіх арганізацый, маючых пэўную форму, ня было. Існавалі сякія-такія, пераважна інтэлігенцкія групы, якія ня мелі звязку з масамі і не вялі масавай працы. А ад бальшавіцкіх арганізацый сярод мясцовых рабочых не засталася і знаку.

Але Лютаўская рэволюцыя выявіла, што імперыялістычны фронт хавае ў сабе вялікі лік старых і спрактыкаваных бальшавікоў, кінутых сюды да 1916 году і прыцэпленых да працы ў г. зв. грамадзянскіх арганізацыях. Ня будучы аб'яднанымі для сістэматычнай партыйнай працы, гэтыя таварышы, аднак, наладжвалі парады дзеля распрацоўкі бягучых пытанняў. Лютаўская рэволюцыя прымусіла бальшавікоў, якія знаходзіліся на заходнім фронце і ў Менску, парупіцца наконт аб'яднання і самавызначэння. Але выявілася, што ў гэтыя дні бальшавікоў, якія азначыліся, яшчэ мала. Створаная ў Менску ў пачатку сакавіка соцыял-дэмакратычная арганізацыя прыняла згодніцка-меншавіцкую пляцформу, паставіла сваім заданнем аб'яднанне ўсіх мясцовых соцыял-дэмакратаў бяз розніцы фракцый і назвала сябе Менскай Аб'яднанай Арганізацыяй Р. С.-Д. Р. П. Нямногалікавыя менскія бальшавікі разумелі сваю абасобленасць і занадта разумелі, што людзям, закінутым сюды з Піцэру, Масквы і Іванава, у дробна-рамесніцкім Менску ўтварыць бальшавіцкую арганізацыю—справа цяжкая. Дзеля гэтага бальшавіцкая група парашыла ўвайсці ў „аб'яднанку“ для таго, каб у сярэдзіне яе весьці барацьбу за свой уплыў на соцыял-дэмакратычныя масы, наладзіць звязак з менскімі рабочымі і жаўнерамі і адцягнуць ад меншавікоў лепшую частку тых, хто ўвайшоў у „аб'яднанку“. Аднак, меншавікі умелі скарыстаць сваю перавагу. Яны ўсімі спосабамі перашкаджалі распаўсюджванню бальшавіцкае літара-

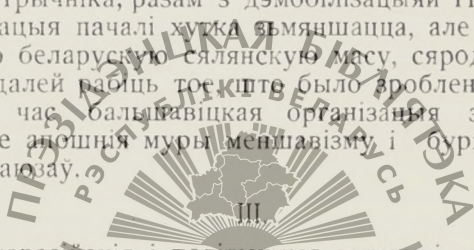
туры, высоўвалі толькі свае фракцыйныя лёзунгі, не давалі большавікам свабоды пропаганды. Зыходзячы з прынцыпу па-зафракцыйнасці, менская „аб'яднанка“ дэлегавала сваіх прадстаўнікоў на абедзве канфэрэнцыі, якія адбыліся ў красавіку, — на большавіцкую і меншавіцкую — з дарадчым голасам. Але гэтыя канфэрэнцыі, зусім выразна выявіўшы тактычныя й стратэгічныя заданні як меншавікоў, гэтак і большавікоў, патрабаваўшыя ад провінцыяльных аб'яднаных арганізацый самавызначэння ў той або іншы бок, былі пачаткам канца „аб'яднанкі“ і пачаткам абфармлення самастойнай большавіцкай арганізацыі ў Менску. Асяродкам для большавіцкага арганізацыйнага абфармлення стала соцыял-дэмакратычная фракцыя Менскага Савету, у якой ужо ў красавіку большавікі мелі значную вагу, а на выбарах у траўні атрымалі абсалютную большасць. Пад аховай соцыял-дэмакратычнае фракцыі Менскага Савету адбываліся першыя сходы (19 траўня, 2 чэрвеня) усіх большавікоў, уваходзячых у аб'яднаную арганізацыю, на якіх выпрацоўвалася тактыка расколу, тактыка заўладання арганізацыяй, тактыка большавіцкае масавае работы. 19 траўня было абрана Часовае Бюро большавікоў на чале з т. Мясыніковым. Гэтае Бюро распачало кампанію за ўваход у партыю сярод жаўнераў менскага гарнізону і фронту, стварыла большавіцкую вайсковую арганізацыю, а гэтак сама накіроўвала ў сваіх інтарэсах соцыял-дэмакратычную арганізацыю Менскага Савету.

Гэткая праца большавікоў не магла быць не заўважана меншавіцкімі правадырамі „аб'яднанкі“, якія апынуліся перад фактам магчымага захопу большавікамі ўсяе „аб'яднанкі“. Зрабілася вачавідным, што праз вайсковую арганізацыю увойдзе ў партыю гэткая колькасць новых сяброў, якая дасць большавікам абсалютную большасць. Вось чаму меншавікі паручыліся знайсці зачэпку, каб закончыць раскол арганізацыі, які ўжо фактычна вызначыўся. Гэткай зачэпкай была пасылка дэлегата ад ваенна на Усерасійскую канфэрэнцыю вайсковых арганізацый пры П. К. Р. С.-Д. Р. П. (больш.). 17 (4) чэрвеня раскол быў абформлены і абраны першы большавіцкі Менскі Комітэт Р.С.-Д.Р.П.

Утвораны 17 чэрвеня Менскі Комітэт Р. С.-Д. Р. П. агаласіў свой маніфэст, у якім рэзкімі словамі зазначыў меншавікоў-згоднікаў і соцыял-здраднікаў. Пасля гэтага зараз-жа пачалі закладаць партыйныя ячэйкі, як у аддзелах гарнізону, гэтак і сярод рабочых. Адбывалася шырокая агітацыя для тлумачэння масам партыйных лёзунгаў. Былі зроблены заходы дзеля падліку зброі. Устаноўлена асьведамленасць аб выкліку вайсковых аддзелаў штабам фронту і іншымі контр-рэволюцыйнымі арганізацыямі і ўстановамі. З мэтай наладжання масавай агітацыі праз друк, 28 ліпеня (8 жніўня) было прыступлена да выдання штотдзеннай большавіцкай газеты „Звезда“. Была гэтак сама зьвернута ўвага на заўладаньне профсаюзамі, якія знаходзіліся ў руках бундаўцаў і меншавікоў, але туг пасьпехі былі нязначныя. Асаблівая-ж увага была зьвернута на наладжаньне звязку з іншымі гарадамі і з фронтам. Для гэтае мэты ў канцы жніўня было пастаноўлена склікаць краёвую канфэрэнцыю. Дзякуючы карнілаўскаму паўстанню, ня ўсе дэлегаты маглі прыбыць. Шмат з іх павінны былі на практыцы прыймаць удзел у барацьбе з контр-рэволюцыяй. Аднак прыехаўшыя дэлегаты прадстаўлялі 2.530 арганізаваных сяброў партыі. Знаходзячы, што яны прадстаўляюць значна ня ўсю арганізацыю, тыя, што сабраліся, абвесьцілі сябе парадай і адклалі канфэрэнцыю на 15 верасня. На канфэрэнцыі 15 верасня было ўжо прадстаўлена 9.190 сяброў партыі. Гэтая канфэрэнцыя дала сабе назву 1-ай Паўночна-Заходняй Краёвай Канфэрэнцыі і абрала Паўночна-Заходні Краёвы Комітэт Р. С.-Д. Р. П. (больш.). Але рэволюцыйныя настроі на старым імперы-

ялістычным фронце гэтак хутка нарасталі, што праз 3 тыдні з'явілася патрэба склікаць новую канфэрэнцыю. 2-ая Паўночна-Заходняя Краёвая Канфэрэнцыя, якая адбылася 5 кастрычніка, прадстаўляла ўжо 28.508 сяброў партыі і 27.856 спачувальчых, пераважна з салдат фронту. Уся армія была ахоплена бальшавізмам. Селянін-жаўнер ішоў у партыю дзеля таго, каб заўладаць зямлёю, зьнішчыць памешчыкаў, пазбыць вайну. Зразумела, яму патрэбны былі розныя тэорыі; зразумела, ён ня ведаў партыйнае праграмы цалком,—ён з яе зразумеў толькі некаторыя артыкулы, але затое ён быў поўны рэвалюцыйнага ўздыму і гатоў быў скарыстаць свае сілы для таго, каб дашчэнт знішчыць памешчыкаў з усімі фэўдальнымі астачамі, каб знішчыць уладу буржуазіі. Большага партыя ад яго й не магла вымагаць. Гэтая шматтысячная сялянская маса ў жаўнерскіх шинэлях з сяброўскімі карткамі бальшавікоў у кішэнях, была тая самая, якая ўтварыла Кастрычнікаўскі пераварот у Менску і на заходнім фронце, якая дала магчымасьць нямногалікаму расійскаму пролетарыяту зрабіць сабе падуднай буйную і дробную буржуазію. Гэтая шматтысячная маса сялян-бальшавікоў была тая самая, якая ў часе дэмабілізацыі, разыходзячыся па вёсках і сёлах усяе Расіі, разнесла бальшавіцкія пытаньні і дапамагла адбыць Кастрычнікаўскага перавароту на вёсцы. І які-бы нізкі ня быў політычны ровень 50-тысячнае нашае арганізацыі ў дні Кастрычніка, усё-ж Менская арганізацыя і Паўночна-Заходні Краёвы Комітэт выканалі сваё арганізацыйнае заданьне з гонарам.

Пасьля Кастрычніка, разам з дэмабілізацыяй Паўночна-Заходняй і Менскай арганізацыя пачалі хутка змяняцца, але іх праца перайшла ўжо ў мясцовую беларускую сялянскую масу, сярод якой трэба было замацаваць і надалей рабіць тое, што было зроблена да Кастрычніка. І ў гэты-ж самы час бальшавіцкая арганізацыя заваёўвае рабочых Менску, захопляе апошнія мury меншавізму і буржуазіі—савет прэфэсыянальных саюзаў.

Калі агульнарасійскія і політычныя заданьні падрыхтоўкі рэвалюцыйнага пролетарскага перавароту ў да-кастрычнікаўскі час становілі, як ударнае баявое заданьне, працу ў старой арміі, дык, аднак, нашая партыя ні на адну хвілю не запомнівала ўсяе паважнасьці працы сярод тутэйшых рабочых і сялян. Яшчэ ў красавіку м-цы быў скліканы І-шы Губэрскі Зьезд сялянскіх дэпутатаў, якім кіраваў с. Фрунзэ. Праз Зьезд, праз многалікіх сялянскіх дэпутатаў нашая партыя кінула ў вёску лёзунгі расправы з панамі-памешчыкамі і захопу земляў сялянамі. Партыя на самым пачатку зразумела ўсю вагу нацыянальнага моманту ў працы сярод сялян. Улетку 1917 году ад імя Менскага Савету быў агалошаны шэраг адозваў дзеля пашырэння на вёсцы сярод сялян на беларускай мове. Але нязначнае распаўсюджваньне гэтых адозваў, адсутнасьць працаўнікоў, ведаючых беларускую мову ў партыі, зрабілі тое, што надалей гэтая практыка была закінута, і партыя зьвярталася да вёскі на працягу доўгага часу амаль што выключна на расійскай мове. Дзякуючы гэтаму, на працягу году спэцыфічная беларуская праца праходзіла па-за партыяй і зрабілася справай чужых для партыі элемэнтаў. Гэтае ў значнай меры тлумачылася тым, што партыя ўсю сваю галоўную ўвагу зьвяртала на працу сярод сялянства, якое ў той час было толькі ня ў значнай меры ўцягнута ў нацыянальны рух. Партыя не прыняла пад увагу тае акалічнасьці, што ўмовы жыцьця сялянства Беларусі хавалі ў сабе магчымасьці разьвіцьця нацыянальнага настрою.

І адсутнасьць выразна-выяўленых нацыянальных інтарэсаў сярод сялянства партыя тлумачыла, як банкруцтва нацыянальна-згодніцкае політыкі беларускіх нацыянальна-соцыялістычных партый. Але калі